

Uit: Kwartaalblad 60 (2008) Het Drentse Landschap

Een nieuw leven voor het Kleine Kerkje in Gieterveen

Olav Reijers*

Herbestemming is de grote uitdaging voor de monumentenzorg. Elk gebouw kan gerestaureerd worden maar zonder functie blijft het een lege huls, gedoemd om te verdwijnen. Dit lot dreigt voor veel kerkgebouwen maar gelukkig zijn er ook goede voorbeelden. Het Kleine Kerkje in Gieterveen is er daar een van. Begin september opende onder grote belangstelling gedeputeerde Rein Munnikma de gerestaureerde kerk die sinds 2006 in beheer is van Stichting Oude Drentse Kerken.

De oorsprong van het Kleine Kerkje ligt in het begin van de 20^e eeuw toen er een heuse schoolstrijd losbarstte binnen de Hervormde kerk in Gieterveen. Een deel van de leden verzette zich tegen het oprichten van een christelijke school naast de bestaande openbare school. Toen de nieuwe school er toch kwam, besloten de ontevreden leden uit te treden en richtten de Vereniging van Vrijzinnig Hervormden op. De nieuwe kerkgemeenschap had natuurlijk een eigen kerk nodig en met zeer beperkte middelen gingen zij zelf aan de slag. Zo ontstond in 1924 een van de meest eenvoudige en sobere kerkjes die Drenthe rijk is, al snel bekend als het Kleine Kerkje.

Het is een rechthoekig gebouw, met grote rondboogvensters aan drie zijden en een eenvoudige ingang deur. Aan de voor- en achterzijde zijn kleine ronde vensters onder het dak geplaatst. De enige versiering bestaat uit sobere bakstenen pilasters die de buitenmuren in vlakken verdelen. Eigenlijk maakt vooral het kleine torentje met een echte klok dat het gebouwtje herkenbaar is als kerk.

Leegloop

De eenvoud en soberheid zet zich voort in het interieur. Het kerkmeubilair bestond uit niets meer dan een preekstoel en kerkbanken. De enige uitspatting betreft een klein glas-inloodraam boven de preekstoel dat pas in 1957 is aangebracht. Er was zelfs geen water in het kerkje, alleen stroom en twee gevelkacheltjes.

De vrijzinnigen in Gieterveen waren nooit groot in aantal en door vergrijzing en ontkerkelijking liep het ledental de afgelopen jaren snel terug. Soms werden de kerkdiensten door niet meer dan zes mensen bezocht, een onhoudbare situatie. Het bestuur kwam in gesprek met Het Drentse Landschap en uiteindelijk werd de kerk voor het symbolisch bedrag van € 1 overgedragen aan de Stichting Oude Drentse Kerken. De voorwaarde was dat het gebouw beschikbaar moest blijven voor de gemeenschap en daarmee begon een tweede leven voor het Kleine Kerkje.

Plaatselijke Commissie

Maar wat te doen met een klein bouwvallig kerkje in Gieterveen? Zo'n gebouw kan alleen een functie hebben als het wordt gedragen door de lokale gemeenschap. Daarom organiseerde Het Drentse Landschap een bijeenkomst in het tegenover gelegen café met alle plaatselijke verenigingen en geïnteresseerde bewoners. Aan hen werd de vraag voorgelegd wie zich wilde inzetten voor behoud van het kerkje door zitting te nemen in een Plaatselijke Commissie. Zo ontstond een commissie van zes personen, waaronder twee leden uit de Vrijzinnige gemeente en een bestuurslid van de Stichting Oude Drentse Kerken, die de nieuwe functie voor het kerkje ging invullen.

Het gebouw moet een rol binnen de gemeenschap vervullen en openbaar zijn. Daarom organiseert de commissie nu regelmatig tentoonstellingen in combinatie met activiteiten als een concert of voorstelling. Verder komt er een permanente expositie over het Hunzeproject met informatie over het omringende landschap en de geschiedenis van Gieterveen. Daarnaast wordt het gebouw verhuurd. Met de inkomsten moet de commissie de kosten voor reclame, schoonmaak en energie kunnen dekken.

Een 2de leven

Het kerkje is geschikt gemaakt voor deze nieuwe functie. Het is prachtig gerestaureerd en er staat zelfs een gloednieuwe windhaan boven op het torentje. Binnen zijn noodzakelijke voorzieningen aangebracht zoals sanitair en een keukentje. De gevelkachels zijn vervangen door een verwarming onder een nieuwe hardstenen vloer. Van het oude kerkmeubilair is alleen de preekstoel overgebleven. De banken zijn bij opbod verkocht, meest aan oud-kerkgangers die natuurlijk bij iedere bank een verhaal of herinnering hebben.

De Plaatselijke Commissie organiseert allerlei culturele activiteiten in de kerk. Ook kan het gebouw worden gehuurd voor vergaderingen, workshops, bruiloften en partijen. Bij de stichting is hierover een folder beschikbaar. In het Kleine Kerkje is verder informatie te vinden over het Hunzeproject en de herintroductie van de Bever in het Hunzedal.

Zo is het Kleine Kerkje van Gieterveen een geslaagd voorbeeld van hergebruik van een oud gebouw voor nieuwe doeleinden. Dankzij vroegtijdig handelen van zowel de Vrijzinnige gemeente als de Stichting Oude Drentse Kerken is leegstand en mogelijk sloop voorkomen.

Aan Erna van Mil, die als bestuurslid van de Stichting Oude Drentse Kerken enkele jaren in de Plaatselijke Commissie heeft gezeten, de vraag wat anderen kunnen leren van de gevolgde aanpak: "Zorg dat de plaatselijke bevolking altijd betrokken is bij de nieuwe bestemming van een gebouw, zoals de commissie in Gieterveen. Wees duidelijk wat de rechten en plichten van de commissie en de eigenaar zijn, zodat daarover geen misverstanden kunnen ontstaan. En, heel belangrijk, zorg dat de nieuwe functie iets toevoegt aan de omgeving en geen concurrent wordt van bestaande bedrijven; dat voorkomt een hoop onrust."

Met een bezoekje of huur houdt u het kerkje in stand. Dus vooral doen, het staat open voor iedereen!

** Drs. O. Reijers is directeur van Drents Plateau.*

Foto's: Sonja van der Meer

Stichting Oude Drentse Kerken valt onder verantwoordelijkheid van Het Drentse Landschap. De restauratie is mede mogelijk gemaakt dankzij bijdragen van Stichting Het Drentse Landschap, Provincie Drenthe, Leader+, Gemeente Aa en Hunze, PBCF Drenthe, VSBfonds, Noorderstaete Rentmeesters, Nationale Postcode Loterij en Drents Hervormd Fonds.